

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกร
ผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

**Factors Influencing Decision Making on Occupational
Development by Dairy Farmers in Upper Northern Thailand**

ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล สุรพล เศรษฐบุตร วรทัศน์ อินทร์คัมพร
และ อารณ โอภาสพัฒนกิจ

**Panuphan Prapatigul, Suraphol Sreshthaputra, Wallratat Intaruccomporn
and Avorn Opatpatanakit**

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the influence of personal characteristics, socio-economic factors, and dairy farming factors on decision making on occupational development by dairy farmers in upper northern Thailand. The study sample consisted of 289 dairy farmers in a Dairy Cooperative in Upper Northern Thailand. The research instrument used to collect data was an interview schedule and analysis used descriptive statistics and hypothesis testing by stepwise multiple regression analysis.

It was found that most of sampled farmers decided to expand their dairy farming operations. Independent variables—namely, age, experience of dairy farming, practice of dairy farming, satisfaction with government including dairy farming, expectation towards children inheriting the dairy farm, and physical and economic problems in dairy farming were statistically related at the .05 level of significance to decision making by dairy farmers on occupational development.

The significant problems identified by dairy farmers were: lack of land, insufficient income, lack of dairy information, and the rising cost of production. Agencies involved should: visit farms to advise farmers closely and continually, support farm loans for farm expansion, build a positive attitude towards dairy farming in farmers' children, and campaign for an increase in milk consumption, so that Thai dairy farmers are able to live sustainably.

Keywords: decision making, occupational development, dairy farmer

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยสังคม และปัจจัยด้านการดำเนินงานฟาร์มโคนมต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์โคนมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จำนวน 289 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการตัดสินใจที่จะขยายขนาดฟาร์มโคนม และจากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่า ตัวแปรอิสระ คือ อายุ ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ การสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตร ปัญหาในการเลี้ยงโคนมด้านกายภาพและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญหาของเกษตรกรในการเลี้ยงโคนมที่สำคัญพบว่า เกษตรกรขาดแคลนพื้นที่ใช้เลี้ยงโคนม รายได้จากการเลี้ยงโคนมไม่เพียงพอ ขาดการได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนม และมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรออกเยี่ยมเยียนเพื่อให้คำปรึกษากับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนสินเชื่อเพื่อขยายกิจการฟาร์ม การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมให้กับบุตรเกษตรกร รวมถึงการรณรงค์ให้คนไทยมีการบริโภคนมเพิ่มมากขึ้น เพื่อทำให้อาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การตัดสินใจ การพัฒนาอาชีพ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีความเหมาะสมในการเลี้ยงโคนมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากภาคเหนือตอนบนมีสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม อีกทั้งในพื้นที่ยังมีพืชอาหารสัตว์และเศษเหลือจากภาคการเกษตรต่างๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาใช้เลี้ยงโคนมได้อย่างเพียงพอตลอดทั้งปี อาทิ ต้นข้าวโพด เปลือกถั่วแระ และเศษเหลือใช้จากโรงงานแปรรูปอาหาร เป็นต้น ทำให้อาชีพการเลี้ยงโคนมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นที่ยอมรับจากเกษตรกรมากขึ้น โดยในปัจจุบันพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีสหกรณ์โคนมและกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด 18 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง และแพร่ มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมประมาณ 1,046 ราย สามารถผลิตนํ้านมดิบได้เฉลี่ยวันละ 140 ตัน โดยที่ปริมาณนํ้านมดิบที่สามารถผลิตได้ต่อวันจะถูกส่งเข้าโรงงานแปรรูปเพื่อใช้ในการผลิตนมพร้อมดื่มในโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียนเป็นหลัก (ส่วนศึกษาและพัฒนาการปศุสัตว์ สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 5, 2551)

ถึงแม้ว่าตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมาอาชีพการเลี้ยงโคนมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แต่การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรโดยภาพรวมยังคงประสบปัญหาหลายประการ ซึ่งล้วนส่งผลทำให้การพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาไม่เกิดการพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพการเลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในการหาแนวทางพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม ทำให้เกษตรกรสามารถแข่งขันและยังคงอยู่รอดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยด้านการดำเนินงานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการพัฒนาอาชีพของการเลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

การตรวจเอกสาร

การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และระบบการผลิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือ เบญจพรหม และคณะ (2540) พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 35–45 ปี โดยทั่วไปมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 หรือต่ำกว่า มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมระหว่าง 3–5 ปี ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสหกรณ์โคนมและเป็นฟาร์มโคนมขนาดเล็ก (มีจำนวนโคนมทั้งหมดไม่เกิน 10 ตัว) ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก มีพื้นที่แปลงหญ้าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ มีรายได้สุทธิจากการจำหน่ายน้ำนมเฉลี่ย 60,927 บาท/ครัวเรือน และมีหนี้สินคงค้างเฉลี่ย 79,449 บาท/ครัวเรือน/ปี

การศึกษาความสำเร็จของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมภายใต้แผนการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกร จังหวัดเชียงราย โดยพิชิตดวง

(2542) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม คือ สถานภาพการสมรส ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม ระดับความรู้ในการเลี้ยงโคนม การรับข้อมูลข่าวสารด้านโคนม และการเปลี่ยนแปลงจำนวนแม่โคที่เพิ่มขึ้น

ในขณะที่ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของศูนย์ส่งเสริมกิจการโคนมเขตศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ของปิยะมิตร (2546) พบว่า การใช้พื้นที่สำหรับการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของศูนย์ส่งเสริมกิจการโคนมเขตศรีนคร แต่เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ใช้ในการเลี้ยงโคนมค่อนข้างน้อย จึงทำให้การขยายกิจการฟาร์มโคนมเป็นไปได้ยาก

นอกจากนี้ สนธยา (2545) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของสหกรณ์โคนมการเกษตรไชยปราการ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม คือ การที่หน่วยงานราชการให้ความสำคัญในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม มีผู้นำที่มีความสามารถ สมาชิกผู้เลี้ยงโคนมมีความตั้งใจจริงในการเลี้ยงโคนม เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับสมาชิกตลอดเวลา มีการหากองทุนให้สมาชิก หาดตลาดเพื่อจำหน่ายน้ำนมดิบ และความเหมาะสมของภูมิประเทศและภูมิอากาศในการเลี้ยงโคนม

ในส่วนของปัญหา ปรานี (2552) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกิจการโคนมของไทย คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมไทยส่วนใหญ่มาจากการบริหารจัดการฟาร์มของเกษตรกรที่มีต้นทุนสูง เนื่องจากผู้เลี้ยงโคนมกว่าร้อยละ 80 เป็นฟาร์มโคนมขนาดเล็ก รวมถึงการขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการฟาร์มโคนมของตนเองให้สามารถผลิตน้ำนมดิบที่มีคุณภาพ

วิลาวณิชย์ (2543) ซึ่งศึกษาแหล่งข้อมูลข่าวสารที่มีผลต่อความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของ

เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการเลี้ยงโคนม คือ การอ่านข่าวเกษตรจากหนังสือพิมพ์ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม คือ การอ่านนิตยสารการปศุสัตว์ การรับชมโทรทัศน์ และการอ่านข่าวเกษตรจากหนังสือพิมพ์

จากการตรวจเอกสาร พบว่า ในส่วนปัญหาการเลี้ยงโคนมที่สำคัญของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนนั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีประเด็นปัญหาการเลี้ยงโคนมที่เหมือนกัน อาทิ อาหารชั้นมีราคาแพง อัตราการผสมติดต่ำ โคนให้น้ำนมน้อย โคนเป็นโรคเรื้อรัง ขาดแคลนพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงโคนม และปลูกพืชอาหารสัตว์ ขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียน และราคาน้ำนมดิบต่ำ เป็นต้น จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย และนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและด้านพื้นที่ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์โคนมและกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบน จำนวน 18 แห่ง ในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง และแพร่ ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนและขนาดสัดส่วนที่เหมาะสม จากข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 1,046 ราย โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนในระดับ .05 ซึ่งคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ 289 ราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงวิเคราะห์เพื่อหา

ปัจจัย โดยวิธี Multiple Regression Analysis วิธี Stepwise

ผลการศึกษา

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินงานฟาร์มโคนมของเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนมีช่วงอายุระหว่าง 41–50 ปี มีจำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมและเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมมากกว่า 10 ปี ส่วนใหญ่เป็นฟาร์มโคนมขนาดเล็ก (มีแม่โครีดนมไม่เกิน 20 ตัว) มีขนาดพื้นที่ถือครองที่ใช้ในการเลี้ยงโคนมและปลูกพืชอาหารสัตว์ น้อยกว่า 5 ไร่ มีภาระหนี้สินคงค้างในปัจจุบันอยู่ระหว่าง 50,001–150,000 บาท แหล่งเงินกู้โดยส่วนใหญ่ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งในสหกรณ์โคนมและทางสังคมอื่นๆ

สำหรับความรู้ในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมยังไม่มีความรู้ในบางประเด็น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการจัดการฟาร์มที่ดี อาทิ การสร้างโรงเรือนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การทำฟางปรุงแต่ง เพื่อใช้ในช่วงขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ และการป้องกันและรักษาโรคโคนมที่ถูกวิธี เป็นต้น ส่วนการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชีฟาร์ม โดยมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยุ่งยากและมีความซับซ้อน

นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับวิธีการรีดนมแม่โคนมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะการไม่ใช้ผ้าเช็ดทำความสะอาดเต้านมจำนวน 2 ผืนต่อการรีดแม่โคนม 1 ตัว ตามคำแนะนำของสำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ (มปป.) ในการเช็ดล้าง

ห้วนมและการนวดกระตุ้นเต้านม เพื่อป้องกันการเกิดโรคเต้านมอักเสบที่จะเกิดขึ้นภายในฟาร์มโคนมซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีความรู้และความชำนาญในการเลี้ยงโคนมเป็นอย่างดี แต่กลับไม่ให้ความสำคัญของการเลี้ยงโคนมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ใช้ความเคยชินในการเลี้ยงโคนมแทน ทำให้บางครั้งเกษตรกรต้องประสบปัญหาในการเลี้ยงโคนมโดยไม่รู้ตัว โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพน้ำนมดิบ

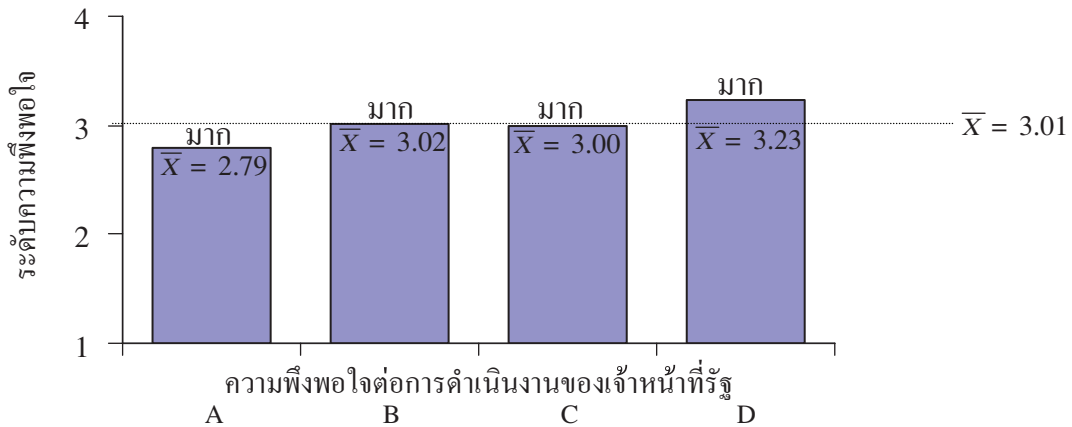
สำหรับการดำเนินงานฟาร์มโคนมของเกษตรกรส่วนใหญ่ พบว่า เป็นฟาร์มโคนมขนาดเล็ก (มีแม่โคไม่เกิน 20 ตัว) โดยเลี้ยงโคนมแบบผูกถ้ำมยื่นโรงและส่วนใหญ่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมจากกรมปศุสัตว์แล้ว มีจำนวนโคนมทดแทน (ลูกโค โครุ่น และโคสาว) จำนวน 11–20 ตัว มีแม่โค (โครีดนมและโคทราย) จำนวน 11–20 ตัว ซึ่งแม่โครีดนมมีความสามารถในการผลิตน้ำนมดิบอยู่ระหว่าง 10.01–15.00 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน และเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับราคาซื้อขายน้ำนมดิบอยู่ระหว่าง 15.51–16.50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของสหกรณ์โคนม หน่วยงานรัฐ และการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก

ผลจากการศึกษามีข้อสังเกตคือ 1) แม้ว่าเกษตรกรจะให้ความสำคัญและยอมรับการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลัก หากยังมีการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เลี้ยงโคนมแบบตามมีตามเกิด ขาดความเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมดิบ และลดต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของตนเอง ก็เป็นการยากที่จะพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม 2) การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องลงทุนสูงและต้องรอผลผลิตในระยะยาว เกษตรกรที่สนใจเลี้ยงโคนมรายใหม่ต้องมีความอดทน ขยัน และมีความตั้งใจจริงในการประกอบอาชีพนี้จึงจะประสบความสำเร็จ ตามที่สุเมธ และธรรมบุญ (2531)

แนะนำว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคนมได้จะต้องมีความรักให้ต่อสัตว์ มีความขยันขันแข็ง ขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ 3) หากเกษตรกรมีศักยภาพในการเลี้ยงโคนมสูง อาทิ มีพื้นที่เพียงพอในการขยายฟาร์มและปลูกพืชอาหารสัตว์ มีเงินทุนเพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงโคนมอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น การพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว 4) การที่เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์โคนมมากขึ้นจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งสหกรณ์โคนมและตัวเกษตรกรไปพร้อมกัน ดังที่นิริฐ (2547) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับสมาชิก ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ ที่กำหนดไว้ไปถึงจุดมุ่งหมายปลายทางได้ และย่อมส่งผลทำให้สหกรณ์โคนมและสมาชิกเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5) หากหน่วยงานของรัฐเข้ามาส่งเสริมและเอาใจจริงเอาใจกับการพัฒนาการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องแล้วนั้น ความเป็นไปได้ที่เกษตรกรจะให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับภูมิใจ (2542) กล่าวว่าหน่วยงานของรัฐควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ออกไปพบเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ เพื่อสร้างความมั่นใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่ความร่วมมือของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในการเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการต่างๆของหน่วยงานของรัฐ

การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม

โดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความรับผิดชอบและมนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ภาพที่ 1) แต่มีเกษตรกรใน

ภาพที่ 1 ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม

หมายเหตุ (1) A: การให้บริการด้านสุขภาพแม่โคนม

B: การทำงานของเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการเลี้ยงโคนม

C: ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการรับบริการ จำนวนของเจ้าหน้าที่ และช่องทางในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

D: ความรับผิดชอบและมนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่รัฐ

(2) \bar{X} 1.00 – 1.75 = มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

\bar{X} 1.76 – 2.51 = มีความพึงพอใจในระดับน้อย

\bar{X} 2.52 – 3.27 = มีความพึงพอใจในระดับมาก

\bar{X} 3.28 – 4.00 = มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

บางพื้นที่เท่านั้นที่ไม่พึงพอใจต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ด้วยเหตุผลหลายประการ 1) เนื่องจากในอดีตเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนไม่มีความจริงจังและตั้งใจจริงในการทำงานทำให้เกษตรกรขาดความเชื่อมั่นและรู้สึกที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้ยามที่เดือดร้อน 2) บางโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร เนื่องจากรัฐไม่มีการวิเคราะห์ศักยภาพที่แท้จริงของสภาพพื้นที่และสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกร ทำให้โครงการล้มเหลว ส่งผลให้เกษตรกรไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการของรัฐในครั้งต่อไป 3) ผลจากการศึกษา พบว่า ยังคงมีเกษตรกรจำนวนมากที่มีความคิดว่าจะขอรับการช่วย

เหลือจากรัฐ โดยไม่คิดที่จะพึ่งตนเอง

การได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนมจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์โคนมมากที่สุด (84.80%) รองลงมาคือ เพื่อนเกษตรกร (78.50%) และโทรทัศน์ (71.60%) และได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนมจากอินเทอร์เน็ต น้อยที่สุด (4.80%) เมื่อวิเคราะห์ถึงช่องทางในการได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร จะเห็นได้ว่าบอร์ดประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์โคนมมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร เนื่องจากเป็นสื่อที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายและ

พบเห็นอยู่เป็นประจำ สำหรับสื่อชนิดอื่นๆ พบว่าเกษตรกรไม่ให้ความสนใจข่าวสารในสื่อมากนักเนื่องด้วยสาเหตุ 1) เกษตรกรไม่ค่อยมีเวลาในการรับข่าวสาร เนื่องจากเกษตรกรต้องทำงานตลอดทั้งวันเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ประกอบกับการที่ช่วงเวลาในการนำเสนอข่าวสารยังไม่มีความเหมาะสมกับเกษตรกร 2) ข่าวสารบางเรื่องเป็นผลที่ได้จากการทดลองของนักวิจัย ทำให้เกษตรกรไม่ได้ให้ความสนใจในข่าวสารดังกล่าว มีความคิดว่าเป็นสิ่งที่ไกลตัวและเกษตรกรไม่สามารถนำมาใช้ในสภาพการเลี้ยงโคนมที่แท้จริงได้สอดคล้องกับ ดวงฤดีและคณะ (2544) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ค่อยมีเวลารับข่าวสาร เนื่องจากต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่า

เกษตรกรสนใจเรื่องความอยู่รอดของปากท้องของตนเองมากกว่า

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเยี่ยมมากที่สุด (79.20%) รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ผสมเทียมประจำอำเภอและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์โคนม (74.00%) เท่ากัน และมีการติดต่อกับผู้นำในชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล น้อยที่สุด (13.15%) จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่อยู่ในท้องที่ห่างไกล มีทัศนคติเชิงลบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกษตรกรมีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐน้อยมาก และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ค่อยเข้าไปเยี่ยมเยียน ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษากับเกษตรกร และมักเข้ามาขอข้อมูลการ

ตารางที่ 1 การได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรจากสื่อชนิดต่างๆ (ในระยะ 1 เดือน)

การได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนมจากสื่อ	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
1. บอร์ดประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์โคนม	245	84.80
2. เพื่อนเกษตรกร	227	78.50
3. โทรทัศน์	207	71.60
4. วิทยุ	139	48.10
5. แผ่นพับหรือเอกสาร	118	40.80
6. หนังสือพิมพ์	98	33.90
7. วารสารปศุสัตว์	87	30.10
8. อินเทอร์เน็ต	14	4.80

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 2 การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร (ในระยะ 1 เดือน)

การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
1. อาสาสมัครเยี่ยม	229	79.20
2. เจ้าหน้าที่ผสมเทียมประจำอำเภอ	214	74.00
3. เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์โคนม	214	74.00
4. ปศุสัตว์อำเภอ	155	53.60
5. อาจารย์จากสถาบันการศึกษา	60	20.80
6. ผู้นำในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ	38	13.15

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เลี้ยงโคนมของเกษตรกรในช่วงที่ต้องทำรายงานประจำปีให้กับหน่วยงานส่วนกลางเท่านั้น ส่งผลให้เกษตรกรไม่ให้ความใส่ใจที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมักให้ความสนใจเป็นพิเศษกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ประสบความสำเร็จมากกว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะถือว่าเป็นผลจากการทำงานของตนเอง รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมให้กับสมาชิกของสหกรณ์โคนมขนาดใหญ่มากกว่าสมาชิกของสหกรณ์โคนมขนาดเล็ก

ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม สามารถแบ่งได้เป็นปัญหาภายในและปัญหาภายนอกของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม สำหรับปัญหาภายใน (Internal problems) ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม สามารถแยกปัญหาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านกายภาพ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงโคนม ปัญหาลักษณะภูมิอากาศไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคนม ทำให้แม่โครีดนมได้ปริมาณที่ลดลง และปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงโคนม ตามลำดับ

2) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาที่ดินมีราคาแพง ทำให้ไม่สามารถขยายฟาร์มได้ ปัญหารายได้จากการเลี้ยงโคนมไม่เพียงพอ และปัญหาการขาดเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ตามลำดับ

3) ด้านสังคม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาการขาดการได้รับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคนม ปัญหาการขาดการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐ และปัญหาการขาดการฝึกอบรมด้านการเลี้ยงโคนม ตามลำดับ

4) ด้านการดำเนินงานภายในฟาร์มโคนม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาอาหารสัตว์มี

ราคาแพง ปัญหาการขาดแคลนแปลงพืชอาหารสัตว์ และปัญหาโคนมในฟาร์มมีอัตราการผสมติดต่ำ ตามลำดับ

จากการศึกษามีข้อสังเกต คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงขาดแรงจูงใจในการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม มีความคิดว่าทุกวันนี้ก็ยังคงจำหน่ายนมดิบได้ ถึงแม้จะมีการเลี้ยงโคนมในรูปแบบเดิมอย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็จะให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาการเลี้ยงโคนมเหมือนทุกครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรบางส่วนยังคงมีลักษณะและชอบบทบาทของการเป็นผู้รับอยู่โดยไม่คิดจะพึ่งพาตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคทางความคิดที่สำคัญของเกษตรกรในการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคต

สำหรับปัญหาภายนอก (external problems) ที่สำคัญ คือ ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของสหกรณ์โคนมที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเป็นสมาชิก จากการวิเคราะห์ พบว่า เกษตรกรมุ่งให้ความสำคัญกับเงินทุนของสหกรณ์โคนมเป็นสำคัญ โดยมีความคิดเห็นว่าสหกรณ์โคนมใดที่มีเงินทุนจำนวนมากย่อมทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรทั้งทีในความเป็นจริงนั้นการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องเริ่มจากตัวเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในการเอาใจใส่และสนใจที่จะพัฒนาการเลี้ยงโคนมอย่างจริงจังและมีเป้าหมายของการพัฒนา นอกจากนี้ปัญหาด้านประสิทธิภาพในระบบการส่งเสริมการพัฒนาการเลี้ยงโคนมอย่างจริงจังของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการขาดแคลนงบประมาณ การขาดแคลนบุคลากรของรัฐ และการวางแผนแบบบนสู่ล่าง (top-down) ซึ่งไม่ได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ส่งผลให้เกษตรกรขาดความสนใจและขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาการเลี้ยงโคนมของตนเองเท่าที่ควร

ความต้องการและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของอาหารสัตว์ให้มีราคาที่ถูกลงและมีคุณภาพมากขึ้น ความต้องการได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานรัฐในด้านการป้องกันและรักษาโรคในโคนมเบื้องต้น และความต้องการให้หน่วยงานรัฐเข้ามาสนับสนุนเงินทุนให้กับสหกรณ์โคนม เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานของสหกรณ์โคนม และเงินทุนสำหรับการพัฒนาการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

สำหรับข้อเสนอแนะของเกษตรกรส่วนใหญ่คือ เสนอให้มีการรวมกลุ่มกันของสหกรณ์โคนมและกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับโรงงานแปรรูปนมและโรงงานอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังเสนอให้ภาครัฐแสดงความจริงใจในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างแท้จริง อาทิ การจำกัดปริมาณการนำเข้านมผงจากต่างประเทศให้เป็นไปตามข้อตกลง การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนบริโภคนมพร้อมดื่มที่ทำจากนมโคแท้ 100 เปอร์เซ็นต์

การสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตรเกษตรกร

สำหรับแนวโน้มในการสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตรในครอบครัวเกษตรกร พบว่าเกษตรกร (58.47%) มีความคิดว่าบุตรจะไม่สืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อจากตนเอง (ตารางที่ 3) อาชีพการเลี้ยงโคนมในทัศนะของเกษตรกรและบุตรเห็นว่าอาชีพการเลี้ยงโคนมมีความลำบากมากกว่าอาชีพอื่นๆ เนื่องจากการทำงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมนั้นจะต้องทำงานเกือบตลอดทั้งวันและต้องทำงานทุกวันโดยไม่มีวันหยุด และถ้าหากบุตรมีการศึกษาที่สูงขึ้นหรือว่ามีทางเลือกที่

อื่นก็คงจะไม่ให้สืบทอดกิจการ อย่างไรก็ตาม อาชีพการเลี้ยงโคนมก็ยังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของบุตร จากการศึกษา พบว่า 1) อาชีพการเลี้ยงโคนมยังไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนรุ่นใหม่ สอดคล้องกับการลดลงของจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในปัจจุบัน 2) การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากในระยะเริ่มต้นของการประกอบอาชีพ จึงเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรรายใหม่ไม่ได้ให้ความสนใจและหันมาประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมมากขึ้น สอดคล้องกับ ชัชวาล (2546) กล่าวว่า สาเหตุที่เกษตรกรในอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ไม่เลี้ยงโคนมเป็นเพราะมีที่ดินทำแปลงหญ้าน้อย เกษตรกรมีอายุมาก บุตรธิดาไม่ให้ความสนใจ ไม่มีเงินลงทุน และเห็นว่าเป็นงานที่ลำบาก

การตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกลุ่มตัวอย่าง (56.05%) มีแผนในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และสนใจที่จะพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมมากขึ้น โดยมีแผนจะขยายขนาดฟาร์มโคนมให้ใหญ่ขึ้น โดยการเพิ่มจำนวนแม่โคนมภายในฟาร์มให้มากขึ้น รองลงมาคือ เลี้ยงโคนมจำนวนเท่าเดิม (30.10%) ในขณะที่มีเกษตรกรบางส่วนเท่านั้นที่คิดว่าในอนาคตจะลดจำนวนโคนมลงและจะเลิกประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม (5.88% และ 2.77% ตามลำดับ) (ตารางที่ 4) โดยให้ความคิดเห็นว่า เนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงโคนม ทำให้ไม่สามารถขยายฟาร์มโคนมได้ ประกอบกับการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว ทำให้ฟาร์มโคนมเกิดปัญหาความขัดแย้งกับชุมชน หากจะย้ายฟาร์มโคนม

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตร

การสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตร	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
1. คิดว่าบุตรจะไม่สืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนม	169	58.47
2. คิดว่าบุตรจะสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนม	120	41.53
รวม	289	100.00

ตารางที่ 4 การตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

การตัดสินใจพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
1. ตัดสินใจจะขยายขนาดฟาร์มโคนม	162	56.05
2. ตัดสินใจจะเลี้ยงโคนมจำนวนเท่าเดิม	87	30.10
3. ตัดสินใจจะลดจำนวนโคนมลง	17	5.88
4. ตัดสินใจจะเลิกอาชีพการเลี้ยงโคนม	8	2.77
5. ไม่แน่ใจ	15	5.20
รวม	289	100.00

ของตนเองไปตั้งที่อื่นเพื่อแก้ปัญหาที่จะต้องใช้งบลงทุนจำนวนมาก นอกจากนี้เกษตรกรยังให้ความคิดเห็นว่าการที่อายุของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้นนั้น ทำให้ไม่สามารถทำงานหนักได้อีกต่อไป ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจของเกษตรกรในการลดจำนวนโคนมลงหรือเลิกประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมไปในที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินงานภายในฟาร์มโคนมของเกษตรกรที่มีต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอนาคต (Y) โดยใช้การ

วิเคราะห์ Multiple Regression Analysis โดยวิธี Stepwise แสดงให้เห็นว่ามีตัวแปรจำนวน 7 ตัวแปร ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ การสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตร ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนม ด้านกายภาพและด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ที่สามารถอธิบายการผันแปร (การเปลี่ยนแปลง) ของตัวแปรตาม (การตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอนาคต) ได้ร้อยละ 23.7 โดยสามารถทำนายหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอนาคต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนการตัดสินใจพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ตัวพยากรณ์	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	p
(ค่าคงที่)	1.356	4.189	.000
1. อายุ	-0.007	-2.299	.022
2. ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม	-0.017	-4.143	.000
3. การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม	0.014	2.479	.014
4. ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานหน่วยงานรัฐ	-0.014	-3.065	.002
5. การสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตร	0.303	4.722	.000
6. ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมด้านกายภาพ	0.011	1.990	.048
7. ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมด้านเศรษฐกิจ	-0.021	-3.389	.001

$R = 0.489$, $R^2 = 0.237$, $SE = 0.440$, $F = 12.446$, $\text{Sig. of } F = .000$

Sig. ที่ระดับ 0.05

โดยสามารถเขียนสมการถดถอยพหุ ได้ดังนี้

$$Y = 1.356 - 0.007 (\text{อายุ}) - 0.017 (\text{ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม}) + 0.014 (\text{การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม}) - 0.014 (\text{ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ}) + 0.303 (\text{การสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตร}) + 0.011 (\text{ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมด้านกายภาพ}) - 0.021 (\text{ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมด้านเศรษฐกิจ})$$

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า 1) เกษตรกรที่มีอายุน้อยและมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมไม่มาก มีการตัดสินใจที่จะพัฒนาการเลี้ยงโคนมของตนเองต่อไปในอนาคต เนื่องจากเกษตรกรยังสามารถใช้แรงงานของตนเองในการเลี้ยงโคนมได้อีกนาน 2) การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการนั้น เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านการผลิตน้ำนมดิบที่มีคุณภาพ อาทิ ปัญหาการตกค้างของยาปฏิชีวนะในน้ำนมดิบ ปัญหาด้านมาตรฐานความสะอาดของน้ำนมดิบและปัญหาการปลอมปนน้ำในน้ำนมดิบ เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจให้กับเกษตรกรและเกิดปัญหานี้สืบตามมาส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอนาคต 3) เกษตรกรจะมีการตัดสินใจพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมของตนเองหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของบุตรเป็นสำคัญ 4) ในปัจจุบันหน่วยงานรัฐได้มีการลดบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกรลงโดยทำงานในลักษณะเชิงรับมากกว่าเชิงรุก ทำให้เกษตรกรที่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐในระดับน้อย จะทำให้เกษตรกรมีการตัดสินใจพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมมากกว่าเกษตรกรที่มีความพึงพอใจในระดับมาก เนื่องจากหน่วยงานรัฐในปัจจุบันไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรได้ ทำให้เกษตรกรต้องพยายามพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมด้วยตนเองมากขึ้น เพื่อให้

สามารถประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมได้ต่อไปภายใต้สถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งในปัจจุบันเกษตรกรยังสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งสนับสนุน ช่วยเหลือด้านการเลี้ยงโคนมได้มากขึ้น โดยไม่ต้องรอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐเหมือนในอดีต 5) ปัญหาการขยายตัวของชุมชนทำให้เกษตรกรต้องย้ายฟาร์มโคนมไปตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมักจะประสบปัญหาด้านกายภาพต่างๆ อาทิ เป็นพื้นที่ลาดชัน ไม่มีแหล่งน้ำ และการคมนาคมไม่สะดวก เป็นต้น แต่ปัญหาดังกล่าวกลับทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาการเลี้ยงโคนมได้ โดยการขยายฟาร์มโคนมให้ใหญ่ขึ้นและมีพื้นที่สำหรับการปลูกพืชอาหารสัตว์มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของเกษตรกรลงอย่างมาก ที่สำคัญคือ ฟาร์มโคนมของเกษตรกรจะไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียง 6) การที่เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงโคนมที่เพียงพอ และไม่มีปัญหานี้สืบลงข้างจะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยทำให้เกษตรกรเกิดการตัดสินใจพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคต

สรุปและวิจารณ์ผล

การพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในปัจจุบันยังมีความเป็นไปได้ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเลี้ยงโคนมและการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ พร้อมทั้งจะยอมรับความรู้และเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงโคนมใหม่ๆ ที่จะเข้ามาช่วยทำให้เกษตรกรมีประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมดิบที่สูงขึ้น พร้อมกับการลดต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบต่อหน่วยให้ต่ำลง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังคงมีข้อจำกัดบางประการในการตัดสินใจพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะปัจจัยภายในตัวเกษตรกร (Internal factors) ซึ่งได้แก่ อายุ ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม และการสืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมของ

บุตร สอดคล้องกับชัชวาล (2546) พบว่า สาเหตุที่เกษตรกรในจังหวัดพัทลุง ตัดสินใจไม่ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม มีสาเหตุจากการที่เกษตรกรมีอายุมาก และเห็นว่า การเลี้ยงโคนมเป็นงานที่ย่างยาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมจะต้องให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสื่อชนิดต่างๆที่มีความเหมาะสมกับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงฤดีและคณะ (2544) ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่จะต้องทำการสนับสนุนและช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของเกษตรกร รวมไปถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันในระบบสหกรณ์ให้กับคณะกรรมการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์ ให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของสหกรณ์ร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการของสหกรณ์โคนมมีประสิทธิภาพและเข้มแข็งเติบโตได้อย่างแท้จริง พร้อมกับการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม อาทิ เกษตรกร สหกรณ์โคนม โรงงานแปรรูปนมพร้อมดื่ม และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น จะต้องสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมในพื้นที่ให้มีศักยภาพ โดยต้องเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน มุ่งหวังให้ผู้บริโภคได้บริโภคน้ำนมที่มีคุณภาพและราคาที่ยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่ต้องกระทำอย่างเร่งด่วนในปัจจุบัน ก็คือ การสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเลี้ยงโคนมให้กับเยาวชน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมและด้านการศึกษาของเยาวชนจะต้องร่วมมือกัน โดยเริ่มต้นจากเยาวชนในชุมชนที่มีการเลี้ยงโคนมและขยายไปสู่เยาวชนในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างความรู้ ความ

เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของอาชีพการเลี้ยงโคนม โดยมีการเรียนการสอนในรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้และการปฏิบัติด้านการเลี้ยงโคนมเบื้องต้นให้กับเยาวชน (Learning by doing) เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับเยาวชนในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคต

คำขอบคุณ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชัชวาล พัดแดง. 2546. การตัดสินใจระบบการทำเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและไม่เลี้ยงโคนมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. สงขลา: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดวงฤดี แก่นแท่น บัญชา สมบูรณ์สุข และกัลยาณีพรพิเนตพงศ์. 2544. “ปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคในจังหวัดนครศรีธรรมราช.” *วิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, 22 (1): 27–41.
- นิรัญ แก้วสม. 2547. *กระบวนการพัฒนาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของสหกรณ์โคนมการเกษตรไทยปรการ จำกัด*. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์ กุศล ทองงาม บุญเสริม ชีวะอิสระกุล บุญล้อม ชีวะอิสระกุล และสมคิดพรหมมา. 2540. *รายงานผลการวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจสังคม และระบบการผลิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือ*. ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

- ปราณี อยู่สำราญ. 2552. รายงานสถานการณ์การโคนม ปี 2552. ชมรมนมสร้างชาติ. กรุงเทพฯ.
- ปิยะมิตร จิตต์มนัส. 2546. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของศูนย์ส่งเสริมกิจการโคนมเขตศรีนครจังหวัดสุโขทัย. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย.
- พิชิตดวง เติมปลั่ง. 2542. ความสำเร็จของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมภายใต้แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย.
- ภูมิใจ รักธรรม. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสมาชิกสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ จำกัด. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่.
- วิลาวณิชย์ สุขเจริญ. 2543. แหล่งข้อมูลข่าวสารที่มีผลต่อความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่.
- สนธยา ดันมูล. 2545. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของสหกรณ์การเกษตรไผ่ปรากร จำกัด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยาลัยเกษตรกรรมและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่.
- สุเมธ ประทุมสุวรรณ และธรรมบุญ ทองประไพ. 2531. “ข้อควรพิจารณาในการประกอบกิจการโคนม.” คู่มือการเลี้ยงโคนม. กรุงเทพฯ.
- ส่วนศึกษาและพัฒนาการปศุสัตว์. สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 5 กรมปศุสัตว์. 2551. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2551. เชียงใหม่.
- สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์. (มปป.). การเลี้ยงโคนม. กรุงเทพฯ.